

HUR OLIKA

VI ÄN ÄR

Workshop om barns rättigheter och rasism

Lärarhandledning och övningar för mellanstadiet

Rädda Barnen

**Rädda Barnens
Ungdomsförbund**

Projektet Unga röster om diskriminering och rasism har finansierats av Europeiska Unionens program för Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap. (REC 2014-2020).

Europeiska Kommissionens stöd åt framställningen av detta material utgör inte ett godkännande av dess innehåll, vilket endast återspeglar upphovsmännens åsikter, och Kommissionen kan inte hållas ansvarigt för någon användning av informationen i det.

Tack!

Vi som har projektlett och skrivit det här lärarhandedda skolmaterialet skulle vilja rikta vårt varmaste tack till ungdomsambassadörerna Ellen, Evelina, Idil, Kanza, Nathalie, Noreen, Nowroz, Rosa, Sara, Viola och Zena för ert fantastiska bidrag, engagemang, kunskap, mod och driv i processen!

Vi vill också tacka våra kollegor som bidragit till arbetet: Hanna Thessén från RBUF för träffarna med ungdomsambassadörerna och från Rädda Barnen; Emily Joof, Emma Chawinga, Josefin Lundmark, Leila Bashir, Madeleine Kaharascho Fridh och Tove Samzelius för genomläsning och kloka inspel till materialet.

Aya Winssi (RBUF) och Samira Abutaleb Rosenlundh (Rädda Barnen)

Projektledare för Unga röster om diskriminering och rasism

Innehåll

FÖRORD.....	4
Du är viktig!.....	4
Skolans roll i att motverka rasism och diskriminering.....	5
Förberedande webbutbildningar.....	7
Att hantera intoleranta, stereotypa eller rasistiska åsikter.....	7
Upplägg och övningar.....	8
Tidsåtgång.....	8
En hälsning till eleverna.....	9
Övning 1: Klassens egna manifest.....	10
Övning 2: Heta stolen.....	13
Påståenden till heta stolen.....	16
Övning 3: Budskap.....	17
Budskap 1: “Skolor borde jobba mycket mer mot rasism”.....	18
Budskap 2: “Rasism är när någon kränker dig på grund av din bakgrund, hudfärg, kultur eller gruppstillhörighet”.....	19
Budskap 3: “Vi är alla lika värda”.....	20
Övning 4: Stöd och hjälp.....	21
Bakgrund om projektet och materialet.....	23
Unga röster om diskriminering.....	23
Barns deltagande i framtagningen av workshopmaterialet.....	23
Tips på mer material till dig som lärare eller personal på skolan.....	24
Kontakt.....	24
MIN HJÄLPANDE HAND.....	30

Workshop om barns rättigheter och rasism

FÖRORD

Materialet som du nu läser är framtaget av Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund som en del av projektet *Unga röster om diskriminering och rasism*. Vi har arbetat tillsammans med elva ungdomar i åldern 14-22 med utgångspunkten att ta fram ett workshopsmaterial som de själva hade velat ha på sin skola när de gick i femteklass på temat *barns rättigheter och diskriminering*.

Syftet med materialet är att öka kunskap och levandegöra barnkonventionen, samtala om diskriminering med fokus på rasism på ett tryggt och åldersanpassat sätt, ge eleverna möjlighet att dela med sig av sina reflektioner, erfarenheter och tankar om vägar framåt samt att öka deras kunskap om vart de kan vända sig ifall de blir utsatta för diskriminering.

Materialet har pilot-testats i två femteklasser, i en skola där en övervägande majoritet har utländsk bakgrund och i en skola där en övervägande majoritet har en svensk bakgrund. I båda klasserna deltog alla elever aktivt, engagerat och uttryckte sin uppskattning av workshoppen, de gav workshoppen 4,7 och 4,6 poäng av 5 möjliga i den skriftliga utvärderingen. Det fanns ingen övning som inte gillades. Väldigt många uttryckte i utvärderingen att de uppskattade att få prata om dessa viktiga frågor i klassrummet och värdet av att få säga sin åsikt och höra vad jämnåriga klasskamrater tycker i ett tryggt rum med trygga vuxna.

Du är viktig!

Du som möter och arbetar med elever på skolan har en mycket viktig roll och en stor möjlighet att motverka rasism och verka för en skolmiljö som värnar om alla barns lika värde. Ett arbete som inte alltid är så lätt och som kräver ett långsiktigt systematiskt arbete på din skola. Vi på Rädda Barnen vet att du som pedagog har kompetenser och färdigheter som kan bana väg för att ge varje barn goda uppväxtvillkor. Samtidigt vet vi också att förutsättningarna ibland är tuffa. Som stöd i ryggen för detta arbete är bland annat skollagen och läroplanens skrivningar om skolans arbete med värdegrund, likabehandling och inte minst elevernas trygghet.

"Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser."

I läroplanen (Lgr11 och GY11)

“Man fick säga saker som man annars inte tar upp“

- Citat av ett barn om workshoppen

“Jag tyckte det var jätteroligt för man lärde sig och fick uttrycka sig och blev inspirerad”

- Citat av ett barn om workshoppen

”Det har varit roligt därför att det var bra att man kunde säga vad man tyckte.”

- Citat av ett barn om workshoppen

Skolans roll i att motverka rasism och diskriminering

Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund möter dagligen barn som har blivit utsatta i skolans miljö för nedsättande kommentarer och trakasserier kopplade till hudfärg, religion, etnisk och kulturell bakgrund.

I vår enkätstudie till femteklassare från projektet Unga röster om diskriminering och rasism har över 1000 barn svarat på frågor om huruvida de bevitnat rasism på sin skola, om de har erfarenhet av att själva bli dåligt behandlade på grund av religion eller sin etniska bakgrund, eller om de blivit retade på grund av olika faktorer såsom hudfärg, för att deras namn låter utländskt, att de inte pratar så bra svenska eller för vad de äter. Resultaten kommer släppas i en rapport i höst och siffrorna uppmanar oss ännu mer arbeta och levandegöra artikel 2 i Barnkonventionen om alla barns lika värde. (Enkätfabriken/ Rädda Barnen 2021)

Att skapa trygga rum, stärkt självkänsla och civillurage

Barn vi pratat med i våra direktstödsverksamheter i Rädda Barnen beskriver att vardagsrasism i skolans värld ofta handlar om åsikter eller kommentarer som uttrycks på ett kränkande sätt. Tystnad från en vuxen kan uppfattas som ett svek mot barn och kan i sig riskera att förflytta gränser för vad som är okej. Detta är ett arbete som kräver kunskap om vad rasism är och hur vardagsrasism kan yttra sig i barns vardag genom nedtryckande eller stereotypa skämt, nedsättande kommentar och i värsta fall mobbning, utfrysning och våld.

”Man ska gå till typ en vuxen, men jag vet inte, vuxna, vad gör dom? Ibland gör inte vuxna så mycket.” – Noor*, deltagare i fokusgrupp

* Personen heter egentligen något annat.

Från fokusgruppsintervjuer som genomförts som en del av projektet med ett 30-tal barn i femteklass av en forskare på Mångkulturellt Centrum med temat rasism framkommer att vuxna alltför sällan lyssnar och försöker förstå det som hänt innan de agerar, att de saknar insikt och att vuxna inte ger skydd i den utsträckning som barn behöver. Vuxna behöver helt enkelt bli bättre på att se rasism som ett strukturellt problem för att kunna förebygga och agera. (Lundström, 2021)

”Jag ville säga, men var rädd att alla som mobbade honom skulle mobba mig – så jag var bara tyst” - Omari*, deltagare i fokusgrupp

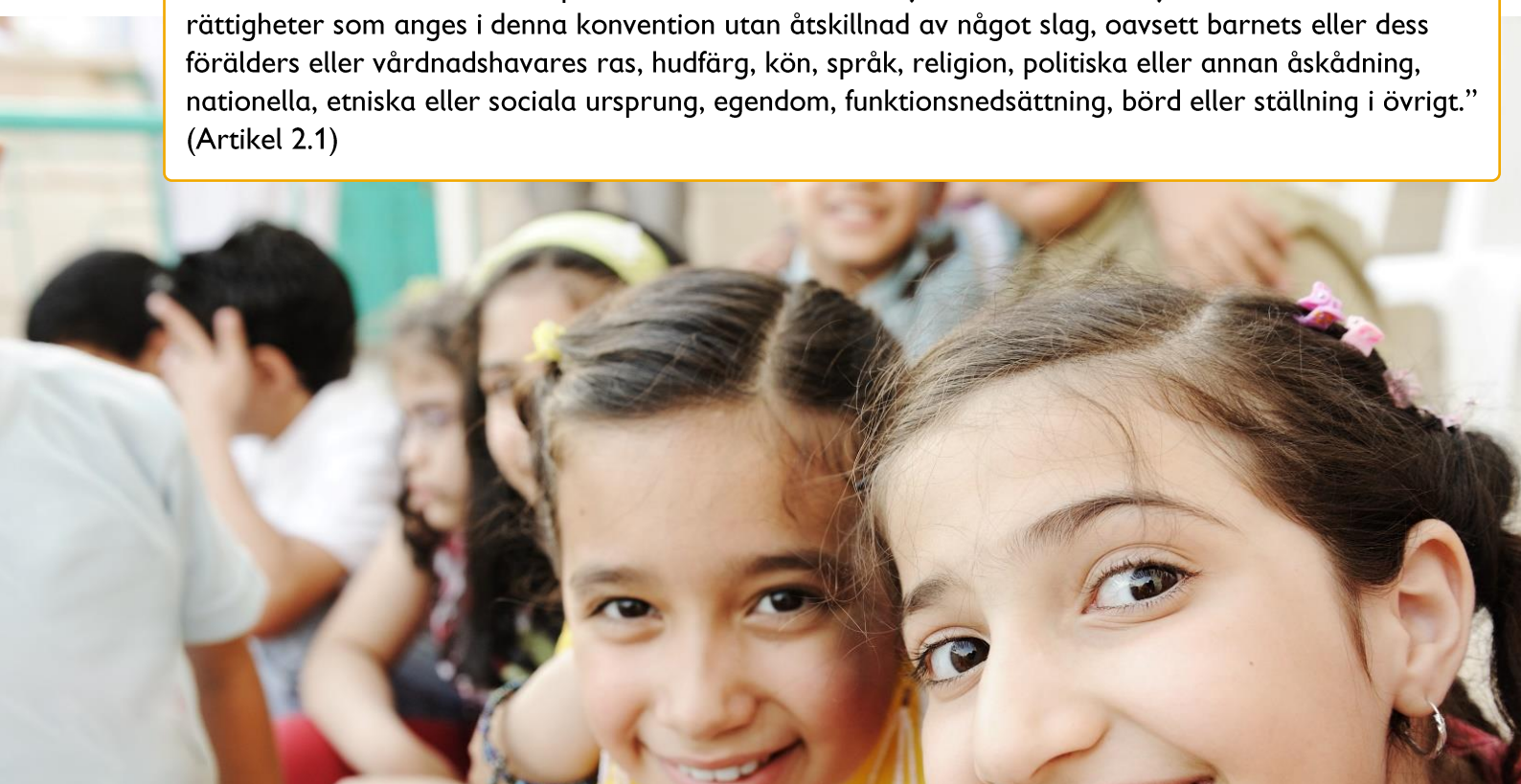
I ett förändringsriktat arbete finns stor potential för en skola som genomsyras av att alla elever känner sig trygga i sin rätt att vara den de är, och där de växer i sin självkänsla och sitt självförtroende att förverkliga sina drömmar, fritt från stereotypa bilder och fördomar. I en sådan skola utvecklar också eleverna ett civillurage i att agera när någon annan blir orättvist behandlad istället för att riskera att själva bli utsatta om de berättar för en vuxen. En förutsättning är då att det finns en stark gemensam värdegrund som inger trygghet och kompass även i svårare situationer. Som barnrättsorganisationer vill vi bidra till detta arbete på er skola och vi tror att vårt workshopsmaterial är ett bra verktyg för att samtala och levandegöra dessa ämnen i klassen för ett levande värdegrundsarbete.

Principen om icke-diskriminering är en grundläggande mänsklig rättighet som omfattar alla människor. Att arbeta mot diskriminering innebär också man kompenserar för att alla inte har tillgång till rättigheterna på lika villkor. För att möjliggöra detta i praktiken behövs kunskap om människors olikheter för att skapa bra förutsättningar för alla.

* Personen heter egentligen något annat.

Artikel 2 i barnkonventionen handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras.

”Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.” (Artikel 2.1)

Förutsättningar för bra workshop

Innan du som lärare leder workshopen behövs vissa förberedelser så att du känner dig trygg i att leda de samtal som uppstår om diskriminering och rasism.

Förberedande webbutbildningar

Friends har tagit fram två webbutbildningar "Agera alltid" som ger fördjupad kunskap om kränkningar och trakasserier och hur skolan ska agera, samt "Skolan och rasismen" om vad rasism är, om stereotyper, normer och hur vardagsrasism i skolan kan uttryckas samt metoder när svåra samtal uppstår och hur skolan kan arbeta utifrån ett helhetsperspektiv. Med dessa två utbildningar tror vi ni kommer ha en god bas för att kunna ta er an vårt workshopsmaterial och leda samtalen. Vi rekommenderar varmt att ni är två vuxna som håller i workshopen och rekommenderar att förutom lärare är det kuratorn eller någon från elevhälsan som deltar för att tillsammans kunna följa upp behov.

1. **Agera alltid** – en kortkurs om vad kränkningar och trakasserier är och hur de kan och bör hanteras när de sker på en skola. Webbkursen tar ca 30 minuter.
2. **Skolan och rasismen** - en digital kurs som består av tre delar: *Rasism i skolan*, *Förstå rasism* och *Motverka rasism*. Du behöver inte gå igenom alla delar vid ett och samma tillfälle. Nästa gång du loggar in kan du fortsätta där du slutade sist. I kursen finns också poddar som man kan nå genom vanliga poddprogram "Skolan och rasismen". Webbkursen tar ca 2 timmar totalt.

De två förberedande digitala kurserna vi rekommenderar är gratis och du finner dem här:

<https://friends.se/webbkurser/>

Att hantera intoleranta, stereotypa eller rasistiska åsikter

Om det skulle uttryckas intoleranta, stereotypa eller rasistiska åsikter under någon av övningarna är det viktigt att du som lärare agerar och är en tydlig representant för allas lika värde inför klassen. Om det sker i klassrummet är risken stor att det också skett på rasterna när vuxna inte varit närvarande och att barn blivit utsatta. Det är då viktigt att följa upp med enskilda samtal. Ta hjälp av elevhälsan eller någon kollega för det. Ta stöd av "Svåra frågor i klassrummet" (se referensmaterial) och Friends utbildningsmaterial för att förbereda uppföljningssamtal.

Upplägg och övningar

I arbetet tillsammans med ungdomsambassadörerna fick de diskutera hur lärare kan lyfta ämnet rasism och diskriminering på bästa sätt bland femteklassare, vad som gör en workshop rolig och bra samt "hur kan vi nå femteklassarna, utan att vara där?". Detta arbete utmynnade i fyra övningar: Övning 1: manifestet, övning 2: heta stolen, övning 3: budskap och övning 4 :. samt en utvärdering.

Ungdomarna testade olika övningar, pratade fördelar och nackdelar om dessa och landade i övningarna "Manifestet" och "Heta stolen". Till övning 3: *budskap* har ungdomsambassadörerna tagit fram budskap som är riktade till femteklassare, vuxna och politiker, i form av inspelade berättelser för att dela i klassrummen och lägga grund för reflektion och samtal. Dessa budskap formar övning tre, de är starka och högst personliga och bygger på ambassadörernas egna erfarenheter, tankar och åsikter som de vill förmedla i ämnet. Till deras budskap har vi lagt till diskussionsfrågor som knyter till tema om barns rättigheter, vad rasism är, att våga stå upp för sig själv och andra, att gå emot normen, att prata med vuxna, för att nämna några.

Sist men inte minst har vi en utvärdering som vi vill att eleverna fyller i och att ni som leder workshopen skickar till oss, så vi kan få feedback på materialet. Detta är en viktig del av vårt projekt att vi får in de utvärderingarna. I utvärderingen finns det också möjlighet för dem att anonymt skriva eget budskap i vad de vill hälsa till de vuxna som bestämmer som vi kan använda i vårt påverkansarbete.

Tidsåtgång

Hela workshopen kan med fördel delas upp i olika delar. Den beräknas ta ca 3 timmar totalt. Tiden beror naturligtvis också på hur mycket tid för samtal och diskussioner varje övning ger. En ungefärlig tidsuppskattning:

Del 1: Presentera Barnkonventionen ca 20 minuter och göra Manifestet "Vi tycker alla barn ska ha rätt till" ca 40 minuter, totalt 60 min.

Del 2: Värderingsövningen "Heta Stolen": ca 40 minuter.

Del 3: Budskap och diskussionsfrågor ca 45 minuter. Det är tre ljudfiler och beräknas ta ca 15 minuter per budskap.

Del 4: "Min hjälpande hand": Rätt till stöd och hjälp: Ca 20 minuter.

Del 5: Fylla i utvärderingen: ca 15 minuter.

Anpassa tiden

Vi hoppas förstås att ni har möjlighet att göra hela workshopen. Ifall ni inte har tid att göra hela workshopen föreslår vi att ni gör vissa modifieringar. Gör del 1 i Klassens egna manifest, Heta Stolen går att förkorta genom att inte ha med alla påståenden, utan välja ut några inom varje ämne, och i del 3, Budskap, kan ni förkorta tiden genom att inte ha med alla diskussionsfrågorna till budskapen, utan välj ut ett par till varje budskap.

En hälsning till eleverna

Hej till dig som ska vara med i **Hur olika vi än är!**

Vi på Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund har gjort en workshop om barns rättigheter och rasism för er klass. I den här workshopen får du lära dig mer om dina rättigheter, om fördomar och rasism och vart du kan vända dig om du blir orättvist behandlad. Kanske har ni läst broschyren "Hur olika vi än är".

Workshop betyder "verkstad" och precis som i en verkstad kommer ni "bygga saker" men på ett annorlunda sätt, med era ord och tankar. Du kommer få prata om och också kanske lära dig mer om rasism, dela med dig av dina tankar och åsikter och lyssna på dina klasskompisar.

Du får också lyssna på ljudinspelade budskap till er från ungdomar i ålder 14-18 år om deras upplevelser och tankar om rasism och alla barns lika värde!

Ni kommer också gå igenom vem man kan prata med och vad man kan få för stöd av personal i skolan och andra vuxna om något har hänt som känns jobbigt. Alla elever har rätt att må bra och känna sig trygga i skolan.

Vi har gjort workshopen med två klasser tidigare och de har tyckt att det har varit väldigt bra och roligt, just för att man får säga sin åsikt och höra vad andra i en klass tänker och prata om saker som är viktiga. Vi hoppas det ska bli så för er också!

Vi hoppas det här är ett material som du tycker är både roligt och spännande. I slutet av workshopen kommer du fylla i en utvärdering för vi vill väldigt gärna höra vad du tycker och om det är något du tycker kan bli bättre!

Bästa hälsningar,

Önskar vi på Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund

Övning 1: Klassens egna manifest

barnen kommer fram till blir till klassens gemensamma manifest, som till exempel kan hängas upp i klassrummet.

Förberedelser:

Du kan skriva ut [affischen om barnkonventionen](#) i förväg för att kunna knyta an det barnen tar upp till existerande artiklar.

- ✓ stort ark A2 papper
- ✓ post-its
- ✓ saxar och lim
- ✓ gärna färgade papper

Så här går det till:

1. Förklara vad ett manifest är: "en överenskommelse som också funkar som en påminnelse om hur man ska vara".
2. Ha ett inledande samtal om barnkonventionen.
  - Vad är barnkonventionen för något?
  - När skapades FN:s barnkonvention?
  - Varför är det viktigt att barn har särskilda rättigheter?
  - Ställ frågan till klassen: "Vad tycker ni alla barn ska ha rätt till?"
  - Lyssna in några exempel vad eleverna säger och bekräfta!

- Gå igenom *diskrimineringsgrunderna*. Vi är både lika och olika. Vi har samma rättigheter. På vilket sätt är vi olika? Några av våra olikheter finns i diskrimineringsgrunderna. Om en blir kränkt utifrån en av dem så är det trakasseri. Om ett barn blir orättvist behandlat av en vuxen t ex skolpersonal eller fritidsledare, då är det ännu värre och kallas för diskriminering.

De sju diskrimineringsgrunderna

1. Kön
2. Könsoverskridande identitet eller uttryck
3. Etnisk tillhörighet
4. Religion eller annan trosupfattning
5. Funktionsnedsättning
6. Sexuell läggning
7. Ålder

- Gå igenom *de fyra grundprinciperna* och berätta att idag är det fokus på **artikel 2** när vi ska prata om rasism. Enligt artikel 2 får ingen diskrimineras och det inkluderar rasism.

De fyra grundprinciperna i barnkonventionen

Artikel 2

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras. Betyder att ingen får behandlas orättvist på grund

Artikel 3

Vid alla beslut som rör barn ska barnets bästa väga tyngst.

Artikel 6

Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 12

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet.

4. Övningen:

- Skriv på tavlan “Vi tycker alla barn ska ha rätt till...”

- Dela sedan in klassen med ca fyra barn i varje. Låt dem diskutera fortsättningen på meningen “Vi tycker alla barn ska ha rätt till...” och skriva några påståenden på pappersremsor eller post-its eller på pappersremsor som kan klistras på arket. De kan skriva så många de vill.
- Ta fram ett stort ark, skriv rubriken “Vi tycker alla barn ska ha rätt till” och sätt upp på tavlan. Samla sedan ihop klassen och låt varje grupp komma fram och sätta upp sina påståenden på arket och presentera dessa. Se till så grupperna fördelar ordet.
- Bekräfta och koppla gärna ihop det eleverna sagt med egna ord till artiklar du vet finns i barnkonventionen eller till de fyra grundprinciperna!
- Om det finns tid över kan de pynta och rita den alternativt att göra det senare i bilden eller annan lektion.
- Sådär! Nu har ni ett gemensamt manifest om vad klassen tycker alla barn ska ha rätt till! Något eleverna gemensamt kommit överens om och är stolta över.

Övning 2: Heta stolen

Syftet med värderingsövningar är dels att stärka elevers mod att ta ställning till olika påståenden och respektera olika åsikter i ett rum. "Heta Stolen" är en klassisk värderingsövning som också ger möjlighet till att uttrycka och förklara varför man tagit en viss ställning och ger möjlighet till eleverna att reflektera över sina egna tankar och värderingar i grupp. Det här är ofta en mycket uppskattad övning!

Förberedelser: Bilda en ring i klassrummet med stolar där eleverna ska sitta. Se till att det finns en stol mer än antalet elever och ta fram påståendena till den här övningen.

Så här går det till

1. Börja med att ställa stolarna i en ring – glöm inte att det ska finnas en extra tom stol.
2. Sätt er på stolarna – även du som ledare ska sitta med. Du ska sitta kvar hela tiden. Förklara sedan för eleverna att du kommer att läsa upp olika påståenden

- Om eleverna håller med så byter de plats med varandra. Om de inte håller med sitter de kvar.
- Om de inte vet eller tycker både och så kan de resa sig och sätta sig på samma stol. Uppmuntra eleverna att ta ställning och påminn om artikel 12 i BK att alla har rätt att uttrycka sig.
- Om endast en elev håller med påståendet byter den plats och sätter sig i den tomma stolen.
- Försäkra dig om att alla har förstått övningen innan du går vidare!

3. Förklara för eleverna att det är okej att byta åsikt under övningens gång. Det finns styrka i att ändra sin åsikt. Eleven kan byta plats igen under samtalet eller säga att de ändrat sin åsikt.

4. Ställ ditt första påstående. Upprepa alltid påståendet två gånger så att alla hinner förstå.

5. Efter ett påstående diskuterar klassen frågan. Ge utrymme för eftertanke och diskussion mellan varje påstående. Tänk dock på att inte stanna kvar för länge vid ett påstående för då riskerar du att eleverna tröttnar. Fortsätt sedan med nästa påstående.

6. Diskutera hur eleverna upplevde övningen efteråt.

Tips!

- Värm upp med enkla påståenden för att successivt gå vidare med de lite mer kluriga/känsliga.
- Skapa samtal och reflektion genom att fråga och ha en nyfiken och utforskande attityd. Exempel på frågor kan vara: "Ni som bytte plats, hur kommer det sig att ni gjorde det? Fråga gärna också de som är lite tystare i gruppen. "Hur kommer det sig att du valde att sitta kvar/ byta plats?"
- Om det endast är en eller ett par elever som byter plats, så gå istället till nästa påstående, så de inte känner sig utpekade inför hela gruppen.
- Om någon elev absolut inte vill redogöra för sitt ställningstagande så är det naturligtvis tillåtet att passa – det viktigaste i denna övning är att genom sin valda plats visa sitt ställningstagande.
- Du som ledare för övningen framåt – stanna inte kvar på en och samma fråga för länge och låt inte två personer börja diskutera med varandra. Detta får de andra att tappa koncentration och intresse.
- Bryta genom att säga: "Tack, nu fortsätter vi med nästa påstående".
- Läs påståendena så neutralt du kan utan att lägga in betoningar som visar din egen inställning i förväg.
- OBS! Enligt läroplanen har du ett viktigt uppdrag i att vara representant för demokratiska idéer och motverka kränkningar, trakasserier och diskriminering. Det betyder att du bör ta en aktiv ställning om det uttrycks något kränkande eller trakasserande i klassrummet. Trakasserier kan ofta ta sig uttryck genom stereotypa skämt om "de andra" och här har ni möjlighet att få en värdefull diskussion och skapa en gemensam värdegrund till varför det inte är okej. Det finns flera påståenden i tema fyra om rasism där det är viktigt att du tar ställning.
- Gå igenom påståendena själv och tänk igenom ditt ställningstagande utifrån ditt uppdrag.

Teman till heta stolen

Vi har utgått ifrån olika teman när vi har gjort påståenden vilket är bra att du som lärare har med dig i reflektion och samtal med gruppen. Dessa är bara som stöd för dig själv och inget du ska presentera för klassen.

Tema 1: Enkla påståenden för att värma upp. Hitta gärna på egna utifrån hur du känner din klass men tänk på att det ska vara påståenden med enkla ställningstaganden.

Tema 2: Att framföra sina åsikter och bli lyssnad på. Det stärker självkänslan och självförtroendet att stå upp för sina åsikter och ta ställning i olika frågor. Det kräver också mod att ha en avvikande åsikt i en grupp, eller att berätta om en avvikande erfarenhet. Bekräfta gärna detta och också återkoppla till artikel 12 i barnkonventionen : Att alla barn har rätt att uttrycka sin åsikt och bli lyssnade på och att det är vuxnas ansvar att se till att det sker.

Tema 3: Trygghet och likabehandling i skolan. Temat tar upp vad eleverna tänker om trygghet i skolan. Alla barn har rätt till att bli behandlade lika och skolan ska finnas som en trygg plats för barn.

Tema 4: Icke-diskriminering och rasism. Som lärare har du en viktig roll i att bekräfta att inget barn ska behöva bli trakasserat eller diskriminerat av någon diskrimineringsgrund eller bli utsatt för rasism. Utgå utifrån rättigheterna ni pratat om i första övningen och artikel 2 om alla barns lika värde.

Tema 5: Huvudprinciperna i barnkonventionen. Avsluta övningen med att förstärka huvudprinciperna i barnkonventionen. Koppla de gärna till rättigheterna i artikel, 2,3,6 och 12. Se tidigare beskrivning.

Påståenden till heta stolen

Påståenden tema 1

Godis är bättre än glass
Vinter är bättre än sommar

Påståenden tema 2

Det är lätt att säga vad man tycker
Det är svårt att säga emot om någon är dum
Det är modigt att tycka annorlunda än andra
Det är viktigt att vuxna är bra på att lyssna på barn
Vuxna ska hjälpa till när det blir bråk

Påståenden tema 3

Det är viktigt att barn har respekt för vuxna
Det är viktigt att vuxna har respekt för barn
En bra lärare hjälper alla elever.
Man ska säga ifrån, säga stopp, när någon klasskompis blir retad
Skolor ska hjälpa till mer när någon blir retad eller hamnar utanför
Skolor ska prata mer om barns rättigheter
Det är bra att prata med en vuxen om någon blir retad
Det är viktigt att alla får prata lika mycket och att det är rättvist i klassrummet

Påståenden tema 4

Det är inte okej att säga något dumt om var en person kommer ifrån
Vissa blir mer orättvist behandlade än andra
Det är okej att skämta om vad en person tror på för religion
Alla har rätt att klä sig som man vill
Det är inte ok att säga något taskigt om en persons hudfärg
Det är okej att skämta om andra grupper än sin egen
Det är viktigt att det är rättvist i samhället
Skolor pratar för lite om rasism
Alla har rätt att tro på vilken religion man vill och att inte tro på något alls
Vuxna gör mycket för att stoppa rasism i samhället

Påståenden tema 5

Alla barn ska behandlas lika
Vuxna borde lyssna mer på barns åsikter
Det är viktigt att barn får vara med och bestämma
Alla barn har rätt att må bra
Barnkonventionen är viktig
Det är spännande att höra vad andra tänker
Det här var en rolig övning

Övning 3: Budskap

Några av ungdomsambassadörerna har gjort personliga budskap om sådant de vill dela med sig av till femteklassare på temat barns rättigheter och rasism. Det finns tre olika ljudinspelningar och varje ljudinspelning lyfter olika frågor och teman som de formulerat och spelat in själva. Till varje budskap finns ett antal diskussionsfrågor för att fördjupa sig i teman om barnkonventionen, rasism och allas lika värde.

Förberedelser

Lyssna på [ljudinspelningarna](#) i förväg och läs igenom övningen. Det är rätt många frågor, vissa av frågorna kanske ni redan diskuterat mycket i "Heta stolen" och då kan ni hoppa över dem. Ifall ni inte hinner lyssna på alla ljudinspelningar så välj ut vilka ni ska arbeta med.

Så här går det till:

1. Alla elever får några papper
2. Lyssna på varje enskilt budskap två gånger.
3. Be eleverna att skriva ner ett ord de tycker är viktigt från inspelningarna, eller rita.
4. Samtala i klassen tillsammans utifrån förberedda frågor

Budskap 1: “Skolor borde jobba mycket mer mot rasism”

Budskapet tar upp två huvudteman. Det ena är att alltför många barn blir utsatta för rasistiska skämt i skolan, och ibland förstår vare sig den som blir utsatt för det eller den som utsätter, att det är en rasistisk handling. I den här övningen är syftet är att kunna analysera vad rasism är för att inte utsätta någon för rasism men också som en bra kompis kunna agera på rasism.

Tips!

Rasism i skolan är ofta kopplat till kränkande kommentarer eller skämt om t ex hår, ögon, hudfärg, utseende, uttal, eller t ex att en bryter mot normen genom att utöva sin religion aktivt.

- **Om en elev skulle säga hela n-ordet för att ge exempel på rasistiskt uttryck har du som lärare till uppgift att förklara varför ordet inte ska användas.**

Det andra temat är skolans skyldigheter.

- Informera om skolas skyldighet att agera vid kränkningar, trakasserier och diskriminering.
- Ha en utforskande attityd för att få reda på hur dina elever har det i skolan, på raster, i korridorer och sociala medier och hur ni kan ta tillvara på elevers kunskap och perspektiv i det systematiska trygghetsarbetet?

Diskussionsfrågor budskap 1: “Skolorna borde jobba mycket mer mot rasism”

1. Personen berättar att hon som barn blev utsatt för rasistiska skämt som hade att göra med hennes utseende och visste inte då att det var rasistiskt. Är det ok att reta någon för vad den kommer ifrån ? Är det ok att reta någon för vad den har på sig? Varför tänker ni så?
2. Personen tar också upp att vuxna på skolan har ett ansvar för att alla barn ska ha det bra och trivas i skolan. Vad gör skolan idag när någon blir retad för t ex var någon kommer ifrån eller sin hudfärg? Vad tycker ni skolan kan göra ännu bättre?

Budskap 2: “Rasism är när någon kränker dig på grund av din bakgrund, hudfärg, kultur eller grupptillhörighet”

Temat som tas upp i budskapet är vad rasism är, ett samtal som är bra att ha för att höja kunskapsnivån. I det samtalet är det också viktigt att ta upp att rasism drabbar särskilt vissa grupper.

Tips!

- Koppla till FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och FN:s barnkonvention om att vi är alla lika och alla olika. Vi är alla lika mycket värda oavsett kön, könsöverskridande uttryck, etnisk tillhörighet, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Vi har flera olika grupptillhörigheter och identiteter.
- Du får själv som lärare avgöra om och hur mycket du ska gå in på historien utifrån vad ni fördjupat er i tidigare.
Några utgångspunkter du kan ha med dig in i samtalet är t ex:
  - Utgå från den kunskapen eleverna har såväl historiskt som nutid! Många barn idag är insatta och har kunskap om skeenden även om det kanske inte behandlats i klassrummet. Att både ha ett historiskt exempel och nutidsexempel på rasism är bra. Även om ni inte pratat om andra världskriget och Black Lives Matter-rörelsen kan det vara en bra utgångspunkt.
  - Då läroplanen på mellanstadiet innefattar samernas och nationella minoriteterna historia, går det kanske att utifrån det prata om den rasism som samer och romer blivit utsatta för i Sverige.
  - Europeiska länder har missbrukat makt och använt vapen och våld mot andra delar av världen under kolonialismen vilket är en viktig del för att förstå rasismens historia. Rasism har drabbat och drabbar många afrosvenskar, asiater, icke-vita, muslimer, judar, romer och andra grupper.
  - Inför fråga tre – ta upp att det finns olika förklaringar till att rasism finns. Berättaren tar upp att det grundar sig i rädslor men också att det använts av makthavare för att få mer makt och bestämma över andra grupper i samhället. Att betrakta vissa grupper som mindre värda har varit ett sätt att legitimera makt och våld.

Diskussionsfrågor till “Rasism är när någon kränker dig på grund av...”

1. Alla människor är lika mycket värda vilket står i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Kommer ni ihåg vad hon sa om vad rasism är? Berättaren säger att

“rasism är när någon kränker dig på grund av din bakgrund eller hudfärg, kultur eller grupptillhörighet”. Vad menar hon med det?

2. Vad vet ni om andra världskriget ? Vilka grupper blev utsatta för nazismen?
3. Känner ni till Black Lives Matter? Vad känner ni till?
4. På vilket sätt har vissa grupper utsatts för rasism i historien?
5. “Rasism kommer från andra människors rädslor, det är aldrig ditt fel” , säger berättaren. Hon säger också att olika maktavare, alltså människor med mycket makt, använt rasism. Det finns olika förklaringar till rasism. Varför tror du att rasism finns?

Budskap 3: “Vi är alla lika värda”

Teman som tas upp i budskapet handlar om att stå upp för sig själv, att våga bryta mot normen, att våga vara sig själv, att klä sig annorlunda eller göra aktiviteter som en inte förväntas göra.

Temat knyter an till artikel 2 om allas lika värde och artikel 6 i Barnkonventionen om rätt till utveckling.

Tips!

Det finns också ett underliggande budskap om att inte internalisera andras negativa förväntningar. Exempel från skolans värld kan vara vilka som får vara med i leken, vara lucia eller vilka förväntningar barn bemöts med. Ha med dig det i samtalet och de oskrivna reglerna i din klass. Vad innebär det på er skola att gå mot normen?

Diskussionsfrågor “Vi är alla lika värda”

1. Vad tycker ni budskapet handlar om, vad är det viktigaste berättaren vill få sagt tycker du?
2. Hon säger vid ett tillfälle “Det dummaste jag vet är att om du har en viss hudfärg eller etnicitet så står det i vägen för dig och du kan inte göra det du älskar att göra. Skit i dom. “ Vad menar hon med det tror du?
3. Hon ger några råd såsom att inte jämföra sig med andra, du kan vara som du vill. “Jag har lärt mig att i min värld är det jag som bestämmer vem jag vill vara annars blir det bestämt för mig.” - vad kan hon mena med det? Är det lätt eller svårt att vara sig själv?
4. Om din kompis blev utsatt för elakt skämt kommentar av en annan elev på skolan. Vad skulle du kunna säga till kompisens för att det ska kännas bättre? Finns det något vi i vår klass kan komma överens om hur vi ska göra? Vad kan vuxna i skolan göra?

Övning 4: Stöd och hjälp

Alla barn har rätt att vara trygga i skolan. Ändå har Rädda Barnen och RBUF träffat många barn som berättar att de inte har någon vuxen att vända sig till eller att de vänt sig till vuxna som inte lyssnar eller agerar på ett bra sätt. Därför är det viktigt att prata om vart man kan vända sig för att få stöd, råd eller om ens rättigheter kränks eller om det är något annat som känns dåligt.

Förberedelser

- Skriv ut “min hjälpande hand” i ett exemplar till alla. Där finns också tips på vart en kan vända sig. Du hittar den längst bak som bilaga.

Fråga klassen: Till vem kan man vända sig om man blivit retad, mobbad eller orättvist behandlad av någon och behöver någon att prata med? Ha ett kort samtal på en allmän nivå.

Gör övningen: Beskriv övningen att “Min hjälpande hand”. På varje finger skriver de vem de vill vända sig till eller skulle kunna prata med om något känns dåligt. De bestämmer helt själva och det finns inget rätt eller fel. De kan också färglägga och fylla i handen. Efteråt kan de spara handen om de vill. Den ska inte samlas in utan är bara deras.

Tips!

- Berätta att det är viktigt att prata med någon vuxen som man litar på om något känns dåligt.
- Berätta också om att det är vuxnas ansvar att finnas till hands för barn , lyssna och försöka förstå och hjälpa till. Ibland kan det vara bra att prata med flera för man får olika slags stöd och hjälp och att tänka ut i förväg vilka man kan prata med.
- Berätta att personal på skolan har en skyldighet att lyssna och stötta barn och agera om de blir retade, mobbade eller om något inte känns bra och kort om lärare och elevhälsans och rektorns uppdrag.

Om skolan inte tar en på allvar kan man vända sig till: Barn och elevombudet BEO. De är en del av skolinspektionen och utreder anmälningar om kränkande behandling, De kan företräda enskilda barn och elever i domstol.

Bakgrund om projektet och materialet

Unga röster om diskriminering

Unga röster om diskriminering och rasism är en unik studie för att ta reda på hur vanligt det är att barn utsätts för diskriminering utifrån etnisk och religiös tillhörighet och rasism i yngre åldrar, där barnen själva beskriver sina upplevelser och hur det påverkar deras liv. Studien leds av Rädda Barnen och Rädda Barnens ungdomsförbund och genomförs i samarbete med enkätfabriken och Mångkulturellt centrum. Utifrån den kunskap vi får genom av de barn som deltar kan vi bedriva påverkan för att stärka barns rättigheter att inte bli utsatta för trakasserier och diskriminering.

Projektet bygger primärt på tre delar; en enkätstudie, en intervjustudie samt workshops och Rädda Barnen är huvudprojektledare. Underlagen från dessa tre olika delar kommer under 2021 formas till en samlad studie som Rädda Barnen och Rädda Barnens Ungdomsförbund kommer sprida vid skolstart 2021, till såväl barn, vuxna och beslutsfattare på alla nivåer.

Rapportsläpp hösten 2021 om femteklassares erfarenheter av rasism

Under november 2020 till februari 2021 genomförde Rädda barnen, i samarbete med Enkätfabriken, en enkätstudie som besvarades av drygt tusen (1117) elever i årskurs fem vid 32 skolor runtom i Sverige. Bland barn med utländsk bakgrund är det alltför många som har blivit dåligt behandlade av antingen barn eller vuxna på skolan på grund av religiös eller etnisk tillhörighet. Alltför många av de barn med utländsk bakgrund är också oroliga för att bli retade på grund av hudfärg, för att deras namn låter utländskt, att de inte pratar så bra svenska eller för vad de äter. Studien visar att erfarenheter rasism är en del av vardagen för barn och unga i Sverige och resultaten och siffrorna kommer släppas i en rapport i höst. (Enkätfabriken/Rädda Barnen, 2021)

Parallellt under våren 2021 genomfördes en kvalitativ intervjustudie med åtta fokusgrupper och med ett 30-tal femteklassare som letts av forskare Markus Lundström från Mångkulturellt centrum. Intervjuerna genomfördes tillsammans med en psykolog (Erica Mattelin, Rädda Barnen). Samtalen behandlar såväl om man själv blivit utsatt för rasism eller sett rasism. Från intervjuerna framkommer att vuxna behöver bli bättre på att se rasism, att vuxna alltför sällan lyssnar och försöker förstå det som hänt innan de agerar, att de saknar insikt och att vuxna inte ger skydd. (Lundström, 2021). Utförligare resultat kommer att släppas i en samlad rapport av Rädda Barnen i augusti 2021.

Barns deltagande i framtagningen av workshopmaterialet

Tillsammans med ungdomsambassadörer i projektet Unga röster om diskriminering har vi tagit fram den här workshopen riktad till skolor. Ambitionen har varit att ungdomarna ska vara högst delaktiga i arbetet. Därför har de under november 2020- februari 2021 tillsammans med oss delat sina tankar och erfarenheter om barns rättigheter och rasism och jobbat med stort engagemang.

Under processens gång delade ungdomsambassadörerna in sig i två grupper genom att välja den inriktning de ville fördjupa sig i. De två grupperna, klassrumsgruppen och berättargruppen, har

arbetat genom att träffas varannan vecka, där de tillsammans med oss tagit fram materialet till workshopen.

Klassrumsgruppen har pratat om hur lärare kan lyfta ämnet rasism och diskriminering på bästa sätt bland femteklassare, vad som gör en workshop rolig och bra, testat olika övningar, pratat fördelar och nackdelar om dessa, vilket mynnade ut i övningen “Manifestet” och “Heta stolen”, en klassisk värderingsövning.

Berättargruppen arbetade med frågan: “hur kan vi nå femteklassarna, utan att vara där?” De har först skrivit fritt och sedan spelat in budskap som är riktade till femteklassare, vuxna och politiker, för att dela i klassrummen och lägga grund för reflektion och samtal. Dessa budskap formar övning tre, de är starka och högst personliga och bygger på ambassadörernas egna erfarenheter, tankar och åsikter som de vill förmedla i ämnet. Till deras budskap har vi lagt till diskussionsfrågor som knyter till tema om barns rättigheter, vad rasism är, att våga stå upp för sig själv och andra, att gå emot normen, att prata med vuxna och andra viktiga teman som budskapen knyter an till.

Tips!

Tips på mer material till dig som lärare eller personal på skolan

- Forum för levande historia har gett ut ett lärarhandledningsmaterial och en digital kurs “Svåra frågor i klassrummet” - hur antidemokratiska uttryck, förintelsenekare och “alternativa fakta” kan bemötas. De har också olika kurser och handledningmaterial i ämnet: <https://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/rasism/prata-rasism-i-skolan/onlinekurs-att-motverka-rasism-i-forskolan-och-skolan>
- Friends digitala webbkurs Skolan och rasismen och “agera alltid” är gratis: <https://friends.se/webbkurser/>
- Skolverkets självskattningsverktyg [Koll på främlingsfientlighet och intolerans](#) låter dig och dina kollegor diskutera 15 påståenden och ta ställning till hur väl påståendena stämmer på er skola. Det är användbart som underlag för diskussion och analys och kan visa om det är något särskilt ni måste prioritera i arbetet med att motverka rasism.
- Länsstyrelsens rapport [Vit, svart eller brun - Handbok om aktiva åtgärder kopplat till hudfärg](#).

Kontakt

Har du frågor eller funderingar om materialet eller innehållet, kontakta oss på:

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Tel: 08-698 90 00
givarservice@rb.se
www.raddabarnen.se

Utvärdering - vad tyckte du?

Det är viktigt för oss på Rädda Barnens Ungdomsförbund och Rädda Barnen att få veta vad du tyckte om workshopen. Din åsikt är viktig för oss och därför har vi ställt några frågor som vi gärna vill att du svarar på. Du svarar anonymt och skriver inte namn.

Ringa in den emoji som passar bäst med din åsikt i de olika frågorna.

1. Vad tyckte du om workshopen?

Kommentar:

2. Känner du att du fick uttrycka din åsikt och säga det du ville under workshopen?

Kommentar:

3. Känner du att du har lärt dig mer om rasism och diskriminering efter workshopen?
(Berätta på vilket sätt)

Kommentar:

4. Känner du att du kan mer om barns rättigheter efter workshopen? (Berätta gärna på vilket sätt)

Kommentar:

5. Vet du vart du kan vända dig och få hjälp om du blivit utsatt för rasism eller diskriminering?

Ja   Nej   Kanske

6. Vad gillade du mest att göra under utbildningen? (Berätta gärna varför)

7. Var det något du inte gillade under workshopen eller något som inte kändes bra?

8. Rädda Barnen vill att du och alla barn ska få göra era röster hörda. Din åsikt är viktig! Vad skulle du vilja hälsa till de vuxna som bestämmer? Till skolan, politiker eller andra vuxna?

Måla! Här kan du rita, måla eller dela med dig i bild om vad du tänker eller känner efter övningarna om du vill.

VEM KAN DU PRATA MED?

Barn kan få svar på frågor, berätta saker eller få hjälp genom att:

RING ↓

BRIS

116 111

PRATA MED GRANNAR

PRATA MED FÖRÄLDER/BONUS FÖRÄLDER

RING POLISEN ↓

112

om något farligt eller olagligt pågår just nu.

PRATA MED EN SLÄKTING
Som moster, farfar, äldre syskon eller kusin.

114 14

om något farligt eller olagligt har hänt.

SOC

Kontakta Socialtjänsten
www.kollpasoc.se

Prata med en kompis, förälder eller förälders kompis

Få information på www.jagvillveta.se

Prata med ledare på din fritidsaktivitet

PRATA MED

SKOLSKÖTERSKA ELLER KURATOR

PRATA MED FRITIDSLEDARE

PRATA MED NÅGON LÄRARE

MIN HJÄLPANDE HAND

Vem kan du prata med om du behöver stöd eller tröst?

Skriv deras namn i fingrarna på bilden. Färglägg gärna handen.

Du kan använda Vem kan du prata med-bilden om du vill ha tips på namn.

